

מפגש מס' 14

דף למנחה

ספר במדבר כ"ד-כ"ח

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק כ"ז - הפרק האחרון של סיפור ברכות בלעם

פרק כ"ה - חטא בעל פעור וקנאות פנחס

פרק כ"ז - מפקד בני ישראל

פרק כ"ז - בנות צלפחד ומינוי יהושע כמחליף למשה

פרק כ"ח - המועדים וקרבות המוספים שלהם (שימשיכו גם בפרק כ"ט)

מבט על סוף ספר במדבר

בשלושת השבועות הקרובים נעסוק בסיומו של ספר במדבר.

ערבות מואב														
כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל	לא	לב	לג	לד	לה	לו
פרשת בלעם ובלק	עון פעור ומעשה פנחס	מפקד השבטים	בנות צלפחד וחילופי משה	קרבות המוספים	הכרת נדרים	המלחמה במדין	שנים וחצי השבטים	מסעי בני ישראל	בבולות הארץ והנשיאים	ערי לוייה ומקלט	בנות צלפחד ושבת מנשה			

הנושא העיקרי בפרקים אלה (כ"ב-ל"ו) הוא ההכנות לקראת הכניסה לארץ. בני ישראל נמצאים בסוף מסעם במדבר, בשנה הארבעים, הם כבר הגיעו לעבר הירדן המזרחי, וכבשו כמה אזורים שם (פרקים כ"א-כ"ב), וכעת הם חונים בערבות מואב לקראת הכניסה לארץ (כ"ב, א). כל הפרקים האחרונים (כ"ב-ל"ו) מתרחשים באותו מקום, בערבות מואב.

לימוד מעמיק

חטא בעל פעור כהקדמה ליחסי ישראל והעמים בארץ

חלק א': עצת בלעם לפגיעה בישראל

כאשר בני ישראל מגיעים לעבר הירדן המזרחי, לקראת כניסתם אל הארץ, מתחילה ההתמודדות שלהם עם העמים השכנים. בפרקים כ"א-כ"ב תוארו ניסיונות של ישראל להגיע להסכמים, וגם מלחמות. פרקים כ"ב-כ"ד תיארו את הניסיון של בלק מלך מואב לפגוע בעם ישראל, החונה ליד ארצו, בעזרת קללת בלעם. ניסיון זה נכשל בזכות ההתערבות של ה', אשר מנע מבלעם לקלל את ישראל, וגרם לו לברך את ישראל.

מיד לאחר סיפור זה, "וישב ישראל בשטחים ויחל העם לזנות אל בנות מואב" (כ"ה, א). לכאורה אין כאן הגיון: כיצד סיפור זה יכול להתרחש לאחר העימות הקשה המתואר בפרקים הקודמים? מדוע ישראל יסכימו לקשר קרוב כל כך עם מואב, אשר רוצים לפגוע בהם ולקללם? ומדוע מואב, המפחדים כל כך מישראל, יצרו איתם קשר קרוב?

מצד ישראל - התשובה פשוטה: כל הדיון בין בלק לבלעם נעשה בהרי מואב, הרחק מעל מחנה ישראל, וישראל לא היו מעורבים באותו מעשה כלל, ואפילו לא ידעו על ההתרחשויות ועל הניסיון לפגוע בהם. ה' הציל אותם מבלי שהם יהיו מודעים לכך. (ראו בסרטון הקצר של דוד נתיב).

אך מה הביא את מואב, הפוחדים מישראל, להתקרב אליהם עד כדי זנות? ניתן להעלות על הדעת שהשכנות בין העמים גרמה לקירוב אישי ביניהם. כך ניתן לחשוב כאשר קוראים את החלק הראשון של הסיפור (פס' א-ט).

אולם, בסיום המחצית השנייה של הסיפור, התורה נותנת הסבר אחר למתרחש:

במדבר כ"ה, יז-יח: צָרֹר אֶת הַמְדִינִים וְהַקִּיטִים אוֹתָם: כִּי צָרְרִים הֵם לָכֶם בְּנִכְלִיָּהֶם אֲשֶׁר נָגְלוּ לָכֶם עַל דְּבַר פְּעוֹר

לפי פסוק זה מתברר שהזנות עם בנות מואב לא היתה מקרית, אלא היא חלק מההתנכלות של מואב לעם ישראל, כפי שאומרים כל המפרשים, ונביא כאן רק את דברי רמב"ן:

רמב"ן שם, יח: כי זקני מדין חשבו המחשבה הרעה הזאת, כמו שנאמר (לעיל כב ד) ויאמר מואב אל זקני מדין, כי בהם נתיעצו מתחלה והם נתנו עצה זו למואב שתזנינה בנותם עמהם ויצמידו אותם לבלעם פֵּעוֹר להדיחם מעל השם, ואם לא נזכר שם. ועוד ששלחו להם בת מלכם לזנות עמהם, וזה טעם ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם - כי לולי מדעת יועצי המלכות נעשה, כבודה בת מלך במדין מה תבקש בשטים בערבות מואב לבא אל מחנה עם אחר, כי ישראל בערבות מואב בשטים היו, ומאין תבא שם המדינית הזאת. אבל היתה יפת תאר מאד, ושלחו אותה זקני מדין שם כי אמרו בתואר אשה יפה רבים הושחתו.

בפרק ל"א, מסופר על המלחמה של ישראל במדין שהיא הקיום של צו ה' "צרור את המדינים והכיתם אותם" (פס' יז, שהובא לעיל), ובאותו פרק מתברר שהזנות עם בנות מואב היתה עצה של בלעם:

במדבר ל"א, טז: הֲזֵה הָיוּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלַעַם לְמַסָּר מֵעַל בְּה' עַל דְּבַר פְּעוֹר וְהָיָה הַמִּגְפָּה בַּעֲדַת ה':

אם כן, סיפור בעל פֵּעוֹר, מצד המואבים והמדינים (בהמשך הפרק מתברר שגם מואב וגם מדין היו שותפים בסיפור זה. על היחסים בין מואב למדין ראה [בפוסט של ד"ר יצחק מייטליס](#)), הוא סיפור המשך לסיפור בלק ובלעם: בלק, שרצה לפגוע בעם ישראל, פנה אל בלעם בבקשה שיקלל את עם ישראל. משמעות הקללה היא למצוא נקודת חסרון של העם, כדי שהרע יוכל לשלוט בהם. (ראה [בפוסט של הרב פרופ' יהודה ברנדס](#)). בלעם לא הצליח לקלל את עם ישראל מפני שה' לא נתן לו אפשרות לחשוף את חולשותיהם. הוא הצליח לראות רק "מֵה טָבוּ אֱהָלֶיךָ יַעֲקֹב מִשְׁפָּנֶיךָ יִשְׂרָאֵל" (כ"ד, ה).

לאחר כל זה, בלעם ובלק הבינו שכדי לפגוע בעם ישראל צריך לגרום להם לחטוא, החטא יפגום בשלמותו של העם, ובכך יאפשר לרע ולקללה לחול עליהם. לכן מואב ומדין מחליטים על עצה אחרת: לגרום לעם ישראל לחטוא.

וכך מתאר זאת [המדורש](#) (סנהדרין ק"ו ע"א):

תלמוד בבלי סנהדרין ק"ו ע"א: אמר להם: א-להיהם של אלו שונא זימה הוא, והם מתאווים לכלי פשתן, בוא ואשיאך עצה: עשה להן קלעים, והושיב בהן זונות, זקינה מבחוץ וילדה מבפנים, וימכרו להן כלי פשתן... ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמתין ויוצאין לטייל בשוק, אומרת לו הזקינה: אי אתה מבקש כלי פשתן? זקינה אומרת לו בשוה, וילדה אומרת לו בפחות. שתיים ושלש פעמים. ואחר כך אומרת לו: הרי את כבן בית, שב ברור לעצמך. וצרצורי של יין עמוני מונח אצלה... אמרה לו: רצונך שתשתה כוס של יין? כיון ששתה בער בו. אמר לה: השמיעי לי. הוציאה יראתה מתוך חיקה, אמרה לו: עבוד לזה! אמר לה: הלא יהודי אני. אמרה לו: ומה איכפת לך, כלום מבקשים ממך אלא פיעור... ולא עוד אלא שאיני מניחתך עד שתכפור בתורת משה רבך...

החטא של הזנות חמור בפני עצמו, אך מעבר לכך - הוא גורר אחריו חטא של עבודה זרה, ואכן בעקבות זאת נגרמת פגיעה קשה בעם ישראל, כפי שרצה בלעם: **וַיְהִי הַמָּתִים בַּמִּגְפָּה אֲרִבְעָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף (ט).**

נקודה למחשבה הגויים והמצוות של עם ישראל

כשהמדינים והמואבים מבינים שהדרך להפיל את עם ישראל היא דרך חטא, הם מודים בכוחו של ה' ובמשמעות חוקיו. הם מבינים היטב שה' א-להי ישראל יעניש את העם על חטאיו. מכאן עולה תובנה מסקרנת לפיה הגויים התייחסו **ברצינות גמורה** למצוות והאיסורים של עם ישראל. הם הכירו בכוחו של ה' ובמצוות שהוא הביא לעם.

חלק ב': הקדמה להתמודדות בארץ

אולם העצה להכשלת עם ישראל מתרחשת מאחורי הקלעים. עם ישראל אינו מודע לכך שהקשר עם בנות מואב ומדין נובע מעצה רעה שנועדה לפגוע בהם. הם אינם יודעים שבנות מדין בכלל לא מעוניינות בהם אלא מנסות להכשילם. מבחינתם, הם גרים בשכנות למואב, ומתחילים ליצור עמם קשרים (לכאורה, מה רע בקשרי שכנות טובים?), וכך ישראל מתחילים להכיר את התרבות המואבית, ונמשכים אחריה.

לכן, בתחילתו של סיפור החטא בבעל פעור, התורה בכלל לא מזכירה שמדובר בעצה של מדין ושל בלעם להחטיא את ישראל. עם ישראל צריך לקחת אחריות על חטאו בבעל פעור, ככל חטא אחר. העובדה שהמואבים והמדינים ניסו להכשיל אותם לא מפחיתה מהאחריות של עם ישראל לחטא חמור זה.

חטא בעל פעור שונה מכל חטאיהם הקודמים של ישראל. עד עתה, ישראל חטאו בגלל קושי שהיה להם בהתמודדות פיזית או קושי אמוני-רוחני. כאן, לראשונה, ישראל חוטאים מתוך משיכה אחרי תרבות זרה.

עם ישראל נמצא כעת על סף הכניסה לארץ. ההתמודדות בארץ ישראל תהיה שונה מאד מההתמודדות שהייתה להם במדבר:

במדבר, עם ישראל היה מבודד מעמים אחרים ומהשפעתם התרבותית עליו (כפי שמעיד בלעם: "הן עם לבדד ישכן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (כ"ג, ט)). בתקופה זו נבנה הקשר ביניהם לבין ה' באופן אינטימי. ללא גורמים חיצוניים שמפריעים לבניית הקשר בין ישראל לה'. גם בתקופה זו היו נפילות, כפי שלמדנו בכל הפרקים הקודמים: החיים במדבר זימנו קשיים רבים, וגם הקשר המיוחד עם ה' היה תובעני מאד, ודרש מישראל רמה רוחנית גבוהה שלא תמיד היו מסוגלים אליה.

אולם, עם הכניסה לארץ (ואפילו עוד לפני כן, בעומדם על סף הכניסה לארץ), נכנס גורם נוסף להתמודדות: העמים השכנים. ההתמודדות עם העמים השכנים לא תהיה רק במובן הבטחוני, אלא גם במובן התרבותי. עם ישראל יצטרך להתמודד עם תרבויות זרות שהוא יפגוש, ויידרש לעמוד מולם, ולא לאמץ את דרכיהם, אלא להישאר נאמן לדרך ה'.

בספר דברים משה מזהיר את העם שוב ושוב מפני הקושי הגדול הזה:

דברים כ', טז-יח: רַק מֵעַרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הָא-לֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶה כָּל נִשְׁמָה. כִּי הַחֵרֶם תַּחֲרִימֶם הַחַתִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כָאֲשֶׁר יֵצֵא הָא-לֹהֶיךָ. לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכָל תּוֹעֲבוֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְחִטְאתֶם לַה'-לֹהֵיכֶם

ואכן, ספרי הנביאים מלאים בהתמודדויות של בני ישראל עם התרבויות שפגשו בכנען ואף תרבויות של עמים מארצות אחרות, כפי שנאמר בספר שופטים, המתאר את התקופה הראשונה של ההתמודדות מול העמים האחרים:

שופטים ב', יא-יג: ויעשו בני ישראל את-הרע בעיני ה' ויעבדו את-הבעלים ויעזבו את-ה' אלהי אבותם המוציא אותם מארץ מצרים וילכו אחרי אלהים אחרים מאלהי העמים אשר סביבותיהם וישתחוו להם; ויכעסו את-ה' ויעזבו את-ה' ויעבדו לבעל ולעשתרות

חטא בעל פעור הוא ההתמודדות הראשונה של עם ישראל עם תרבותם של העמים השכנים להם. ובהתמודדות ראשונה זו עם ישראל נכשל. (ראה בפוסט של הרב אלחנן סמט ובסרטון של דוד נתיב)

חלק ג': איך מתמודדים?

החטא החמור גורם לחרון אף ה', הגורם למגפה של 24,000 איש! (זו המגפה הגדולה ביותר שהיתה בעם ישראל: אפילו בחטא העגל, אחד החטאים החמורים ביותר, נהרגו רק 3,000 איש, ובמגפה שאחרי מחלוקת קרח נהרגו 14,700 איש).

כעת, נדרש מעשה עוצמתי כדי להבהיר לעם שההיגרות אחרי תרבות העמים האחרים היא חמורה ביותר. ה' דורש ממשה:

במדבר כ"ה, ד: ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם והזקק אותם לה' נגד השמש וישב חרון אף ה' מישראל

ומסביר רש"י, לאור הפסוק הבא המתאר את קיום הצו ע"י משה, שאין הכוונה להזקיע את ראשי העם, אלא את החוטאים:

רש"י, שם: קח את כל ראשי העם - לשפוט את העובדים לפעור: והזקק אותם - את העובדים: והזקק - היא תליה...נגד השמש - לעין כל.

ה' מצווה שראשי העם יתערבו בנעשה, ויהרגו את החוטאים, ויתלו אותם לעיני כולם. זהו ציווי חריג וחרף, וכנראה שהמטרה של ציווי זה היא להבהיר לעם בצורה הכי ברורה שחטא בעל פעור הוא מעשה חמור ביותר, שאסור שיחזור על עצמו: עם ישראל לא אמור להתחבר אל הגויים, אסור לו ללמוד מתרבותם ובוודאי שלא להגיע לכדי עבודה זרה וזנות.

למרות זאת, ולמרות המגפה שהחלה בעם, זמרי בן סלוא מעז להמשיך בחטא, ועושה זאת בגלוי, לעיני משה וכל ישראל. במעשה זה של זמרי יש הצהרה שכביכול זו הדרך הנכונה.

פנחס רואה את המצב החמור שהעם נתון בו, את הכאוס והבלבול, כאשר רבים מתים במגפה, ולמרות זאת עדיין לא ברור לעם מהי הדרך הנכונה, והוא לוקח על עצמו אחריות ועושה מעשה קיצוני, כתגובה למעשה הקיצוני שזמרי עשה: הורג את זמרי לעיני כולם. מעשהו של פנחס לא נעשה מתוך ציות לצו ה', או לדין שנפסק ע"י משה או שופטי העם, אלא על דעת עצמו. פנחס עשה מעשה מתוך שכנוע פנימי שזה הדבר הנכון לעשות כדי להבהיר לעם מהי הדרך הנכונה.

המעשה של פנחס עצר את המגפה, ובכך הייתה הוכחה נוספת עבור העם שהדרך הנכונה היא דרכם של פנחס ומשה, ולא דרכו של זמרי. בהמשך, ה' גם מחזק את התובנה הזו באמירה מפורשת:

במדבר כ"ה, יא-יג: פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמת מועל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי: לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום: והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לא-להיו וכפר על בני ישראל:

בנוסף לכך, ה' מצווה על ישראל להילחם עם המדיינים. מלחמה זו, (אשר תתבצע בפרק ל"א), איננה מלחמה קיומית, להצלת העם או שטחי המחיה שלו, אלא מלחמה שמטרתה לפגוע בעמים שמנסים למשוך את ישראל

לתרבות זרה. כאשר עם ישראל יכנס לארץ ישראל, הוא יצטרך להלחם לא רק על קיומו אלא גם על תרבותו, ולצורך כך הוא מצטווה גם להרוג את העמים העלולים להכשילו, כפי שראינו בפסוק מספר דברים שהובא לעיל: "החרם תחרימם החתי והאמרי הקנעני והפרזי החוי והיבوسی באשר צוך ה' א-להיך. למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבתם:"

שאלה לדין אקטואלי השפעת תרבות זרה

ההתמודדות עם תרבות זרה מתחילה עם הכניסה לארץ ישראל, והחיים בשכנות עם עמים אחרים, וממשיכה באופן הרבה יותר חריף, מאז צאתו של העם אל הגלות, בה הוא חי בתוך מדינות של עמים אחרים, והיה נתון לשליטתם ולהשפעתם. בעולם המודרני הוירטואלי הקרבה בין עמים ותרבותיות התעצמה יותר, ואנו ממשיכים לשאול את עצמנו, מהי הזהות היהודית שצריכה להיות נפרדת ושונה מעמים אחרים, ומהם הדברים שאנחנו מוכנים/יכולים ללמוד ולאמץ מתרבויות אחרות. האם עלינו לחיות ב"גטאות", שיגנו עלינו מפני תרבויות אחרות, כפי שחיו היהודים באירופה במשך שנים רבות, או שמא עלינו להיפתח לתרבויות אחרות? מה כן ומה לא? איפה עוברים הגבולות שלנו? ומה דרכי ההתמודדות המתאימות לימינו?

סיכום

סיפור חטא בעל פעור וקנאות פנחס קשור לסיפור של בלק ובלעם, המנסים לפגוע בעם ישראל. סיפור זה יסתיים עם המלחמה במדין, בפרק לא. סיפור זה משתלב ביחידה העוסקת בהכנות לקראת הכניסה לארץ: לפני הכניסה לארץ עם ישראל נתקל לראשונה בהתמודדות תרבותית עם העמים השכנים. עם ישראל אמנם נכשל במבחן זה, אך כישלון זה ילמד אותם שעליהם להיזהר בקשריהם עם העמים השכנים, ולהימנע מהיגררות אחר תרבותם ואמונתם. כישלון זה גם ילמד את מנהיגיהם שהמאבק על אמונת ישראל אל מול העבודה הזרה יהיה מאבק קשה, אשר ידרוש מנהיגות חזקה המסוגלת לעשות מעשים עוצמתיים ואף לצאת למלחמה כדי להבהיר לעם מהי דרכו הנכונה.

להרחבה

מאמרים:

[הרב אלחנן סמט - סיפור החטא בבעל פעור בחתימת פרשת בלק ובלעם](#)

[הרב שמעון קליין - ערכים במבחן](#)

[פרופ' יונתן גרוסמן - קנאות פנחס בהשוואה לקנאות משה וקנאות נדב ואביהוא](#)

[הרב יהודה ראק - סיפור בעל פעור ומעשה פנחס](#)

קצרים:

[הרב אורי שרקי - אכזריות לצורך מוסריות](#)

[חנן פורת - שיא השפלות](#)

[הרב יהודה עמיטל - המלחמה התמידית בפעור](#)

שיעורים:

[ד"ר יושי פרג'ון - זימה ומזימה](#)

[ד"ר ברכי אליצור - דמותו של פנחס בראי הדורות](#)

[ד"ר נעמה עציון - דמותו של פנחס בראי הדורות](#)

הקדמה לקראת השבוע הבא

בשבוע הבא נלמד על שניים וחצי השבטים ועל ההכנות לכניסה לארץ.